

ΤΡΙΚΑΛΑ

Πλάτανος

Θέση «Ομβριάσα»

Η 19n ΕΒΑ διενεργεί ανασκαφική έρευνα στον αγρό ιδιοκτησίας Σ. και Α. Υφαντή, η οποία είναι συνέχεια αυτής που διενεργούσε η 7n ΕΒΑ, στις αρμοδιότητες της οποίας ανήκε ο Ν. Τρικάλων πριν από την έναρξη λειτουργίας της Εφορείας μας. Η έρευνα συνεχίζεται μέχρι σήμερα με δυσκολίες λόγω του ολιγάριθμου προσωπικού, των περιορισμένων πιστώσεων που διατίθενται, αλλά και του μικρού χρονικού διαστήματος κατά το οποίο διεξάγεται.

Μελετητές που επισκέφτηκαν το χώρο αναφέρουν ότι η περιοχή κατοικείται από τα ελληνιστικά χρόνια και επισημαίνουν, ότι τα πρώτα βυζαντινά χρόνια χαρακτηρίζονται από σημαντική κατοίκηση της περιοχής, όπως επιβεβαιώνεται και από την αποκάλυψη δύο παράλληλων βασιλικών στον αγρό Σ. και Α. Υφαντή. Πρόκειται για βασιλικές, των ίδιων διαστάσεων με ημικυκλική κόγχη στην ανατολική πλευρά και νάρθηκα στη δυτική (εικ. 1).

Στην πρώτη (Βασιλική Α), ο νάρθηκας επικοινωνεί με τον υπόλοιπο ναό με τριβηλο, ενώ σώζονται και τμήματα από το σύνθρονο εσωτερικά και περιμετρικά του Ιερού. Σε κάποια σημεία σώζονται πήλινες πλάκες από το δάπεδο του ναού, ενώ ίχνη από κουρασάνι που εντοπίστηκαν εσωτερικά στην τοικοποιία πιθανότατα υποδηλώνουν υπόστρωμα (:) για εντοίχια διακόσμηση. Επιπλέον, η αποκάλυψη επτά ταφών, πρόχειρης κατασκευής και τμήματα μεγάλων πήλινων αποθηκευτικών πίθων στο βόρειο κλίτος, αποτελούν ένδειξη για τη μετέπειτα χρήση του χώρου.

Βόρεια της βασιλικής αυτής και σε απόσταση σχεδόν 2 μ. έχει έλθει στο φως και δεύτερη (Βασιλική Β) σε καλή κατάσταση, επειδή τα υλικά δομής είναι πιο ισχυρά. Σε αυτήν εντοπίστηκαν τα θεμέλια του πρεσβυτερίου σ' όλο το μήκος, οι δύο πεσσίσκοι του λίθινου περιθωρώματος του βημοθύρου, καθώς και τα θεμέλια του, επίσης, λίθινου άμβωνα (εικ. 2). Ιδιαίτερα επιμελημένο είναι το πήλινο δάπεδο, όπου οι περισσότερες πλάκες φέρουν ανάγλυφη διακόσμηση με πτηνά, σταυρούς

ΠΛΑΤΑΝΟΣ, ΘΕΣΗ «ΟΜΒΡΙΑΣΑ»

Εικ. 1. Πλάτανος, θέση «Ομβριάσα». Αποψη της ανατολικής πλευράς της Βασιλικής Β με τη βάση του τέμπλου.

Εικ. 2. Πλάτανος, θέση «Ομβριάσα». Βασιλική Β. Κατάλοιπα του λίθινου άμβωνα.

Εικ. 3-4. Πλάτανος,
θέση «Ομβριάσα».
Αγρός Σ. και Α. Υφαντί.
Αρχιτεκτονικά
κατάλοιπα δυτικά
των βασιλικών.

ΤΡΙΚΑΛΑ, ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΑΣΤΡΟ

Εικ. 5. Τρίκαλα,
Βυζαντινό κάστρο,
τρίτο διάζωμα.
Άποψη τοιχοποιίας.

Εικ. 6. Τρίκαλα,
Βυζαντινό κάστρο,
τρίτο διάζωμα.
Άποψη της ημικυκλικής
κατασκευής.

Εικ. 7. Τρίκαλα,
Βυζαντινό κάστρο,
τρίτο διάζωμα.
Μεταγενέστερη
κατασκευή με τούβλα.

Εικ. 8-10. Τρίκαλα,
Βυζαντινό κάστρο,
τρίτο διάζωμα.
Όστρακα με εφυάλωση,
καθώς και αβαφής
κεραμική.

Εικ. 11-14. Καλαμπάκα, θέση «Τσίκαρης». Άποψη κεραμικών κλιβάνων.

Εικ. 15. Καλαμπάκα, θέση «Τσίκαρης». Άποψη κεραμικής εστίας.

και μορφές που μάλλον πρόκειται για τη σφραγίδα του κεραμοποιείου, ενώ παράλληλα στον χώρο του Ιερού, σε άλλο σημείο και όχι *in situ*, εντοπίστηκε και η λίθινη Τράπεζα του ναού.

Το φαινόμενο των δύο παράλληλων ναών είναι μοναδικό για τα αρχαιολογικά δεδομένα της περιοχής, όπως και πολλά από τα αρχιτεκτονικά τους στοιχεία. Η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως ελάχιστη κεραμική που περιορίζεται σε αβαφή όστρακα, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα του αγρού έχουν εντοπιστεί σημαντικά αρχιτεκτονικά λείψανα. Δυτικά της δεύτερης βασιλικής και σε απόσταση 8 μ. περίπου εντοπίστηκαν ίχνη αρχιτεκτονικών λειψάνων, κατά τη διάρκεια δοκιμαστικών τομών που πραγματοποιήθηκαν με εκσκαπτικό μηχάνημα. Πρόκειται για βοηθητικούς χώρους που σχετίζονται άμεσα με τις δύο βασιλικές (εικ. 3-4), ενώ στα βορειοδυτικά αποκαλύφθηκαν κιβωτιόσχημοι τάφοι, καθώς και μελαμβαφή κεραμική.

Βυζαντινό κάστρο Τρικάλων

Η 19η ΕΒΑ στο πλαίσιο του υποέργου: «Μελέτη αποκατάστασης του τρίτου διαζώματος του βυζαντινού κάστρου Τρικάλων» (Έργου: «Μελέτες Ωρίμανσης και Προετοιμασίας Ν. Τρικάλων και Καρδίτσας»), διενήργησε περιορισμένης έκτασης ανασκαφική έρευνα στο εσωτερικό του διαζώματος, προκειμένου να ενισχύσει με τυχόν νέα στοιχεία την αρχαιολογική τεκμηρίωση της μελέτης.

Συγκεκριμένα, εσωτερικά του τρίτου διαζώματος και ανατολικά της υφιστάμενης πυριτιδαποθήκης διαμορφώθηκε τομή όπου αφαιρώντας το στρώμα επίχωσης και καταστροφής σε βάθος 1,67 μ. αποκαλύφθηκε τοίχος με κατεύθυνση προς Β., ο οποίος διακόπτεται από πρόχειρη κατασκευή αυλακώσεων, τριπλής μορφής (εικ. 5). Σε επέκταση της τομής προς Β., προκειμένου να διαπιστωθεί η συνέχεια του τοίχου, αποκαλύφθηκε ημικυκλική κατασκευή (εικ. 6), οριοθετημένη από δώδεκα λίθινες πλάκες, ακανόνιστου μεγέθους, η μορφή της οποίας μας οδηγεί στην υπόθεση ότι πρόκειται για εστία. Η συνέχεια της ανασκαφής έφερε στο φως μια άλλη, μεταγενέστερη κατασκευή με συμπαγή τούβλα (εικ. 7), περιμετρικά και εντός της οποίας βρέθηκε πυρίτιδα και σφαίρες και ίσως πρόκειται για κατασκευή που χρησίμευε ως αγωγός που

μετέφερε την πυρίτιδα στις επάλξεις του περιβόλου του κάστρου.

Σε δεύτερη τομή, πλησίον της εισόδου του τρίτου διαζώματος αποκαλύφθηκε τμήμα τοικοποιίας, χωρίς προκαθορισμένη κατεύθυνση και χρήση. Οι αποκαλυφθείσες τοικοποιίες, μετά από ενδελεχή έρευνα, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πιθανότατα είναι μεταγενέστερες.

Τέλος, η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως όστρακα με εφυάλωση που χρονολογούνται στα μεταβυζαντινά χρόνια, καθώς και αβαφή κεραμική (εικ. 8-10).

Δήμος Καλαμπάκας

Θέση «Τσίκαρης»

Στο πλαίσιο κατασκευής του έργου και κατά τη διάρκεια των εκσκαφών στον άξονά του (εντός του ορίου κατάληψης) στις χ.θ. από 136+560 έως 136+620, εντοπίστηκε βιοτεχνικό συγκρότημα κεραμικών κλιβάνων (πέντε κλιβανοί και μία εστία) (εικ. 11-15). Η παραπάνω θέση έχει δεσμευτεί για περαιτέρω ανασκαφική έρευνα, τόσο κατά μήκος του άξονα του έργου όσο και της απαλλοτρίωσης.

ΚΑΡΔΙΤΣΑ

«Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε 65»

Ανάβρα, θέση «Αγία Τριάδα»

Με δοκιμαστικές τομές εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (τμήματα τοικοποιίας), τα οποία διέρχονται κάθετα του άξονα οδού κεντρικής Ελλάδος (Ε65) και καταλήγουν στα όρια απαλλοτρίωσης του έργου. Το τμήμα της τοικοποιίας με κατεύθυνση Α.-Δ., σωζόταν σε πολύ καλή κατάσταση και έφερε ισχυρό συνεκτικό υλικό (λευκό κονίαμα). Πιθανόν πρόκειται για τμήμα οχυρωματικού περιβόλου ή τμήμα τοικοποιίας μεγάλου οικοδομήματος (εικ. 16). Επιπρόσθετα, εντοπίστηκαν καθ' όλο το μήκος της δοκιμαστικής τομής, τμήματα κεράμων που πιθανότατα προέρχονται από στέγη κτηρίου, ενώ στη νότια εξωτερική πλευρά του τοίχου εντοπίστηκαν σε βάθος 0,80 μ. δύο σιδερένιες λεπίδες.

Από το εσωτερικό της δοκιμαστικής τομής συγκεντρώθηκε πλήθος αβαφών χονδροει-

Εικ. 16. Ανάβρα, θέση «Αγία Τριάδα». Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα.

Εικ. 17-18. Ανάβρα, θέση «Περικεντέδια». Τμήμα τοικοποιίας και άποψη των πεσσών.

δών και λεπτών οστράκων, καθώς και όστρακα με εφυάλωση που έφεραν εγχάρκτη φυτική και γεωμετρική διακόσμηση.

Από μια πρώτη εκτίμηση της κεραμικής φαίνεται ότι η θέση κατοικήθηκε από τα βυζαντινά χρόνια έως και τα μεταβυζαντινά. Πιθανότατα να πρόκειται για το ανατολικό άκρο του αρχαιολογικού χώρου, του οικισμού της Αγίας Τριάδας.

Εικ. 19-20. Ανάβρα, θέση «Κοκκινόβραχος». Ταφές.

Εικ. 21-23. Ανάβρα, θέση «Κοκκινόβραχος». Κτερίσματα από τις ταφές.

Θέση «Περικεντέδια»

Κατόπιν δοκιμαστικών τομών εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά κατάλοιπα (τμήματα τοικοποιίας). Το τμήμα τοικοποιίας με κατεύθυνση Β.-Δ., σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση, φέρει ισχυρό συνεκτικό υλικό (λευκό κονίαμα) και όσον αφορά στο υλικό δόμησης αποτελείται από μεγάλους αργούς λίθους στις εξωτερικές πλευρές, ενώ εσωτερικά φέρει μικρότερους λίθους (κροκάλες). Πιθανότατα αποτελεί τμήμα τοικοποιίας μεγάλου οικοδομήματος. Επιπρόσθετα, εντοπίζονται καθ' όλο το μήκος της δοκιμαστικής τομής τμήματα πήλινων πλακών, οι οποίες φέρουν δακτυλικά αποτυπώματα, καθώς και γεωμετρικά θέματα που πιθανότατα να αποτελούσαν τη σφραγίδα του κεραμοποιείου. Επιπλέον, εντοπίστηκαν περίπου είκοσι πεσσοί κατά μήκος 50 μ. περίπου (εικ. 17-18), ενώ συλλέχθηκε πλούσια κεραμική, τόσο εντός της δοκιμαστικής τομής όσο και πέριξ αυτής, η οποία αποτελείται από αβαφή λεπτά όστρακα και όστρακα με εφυάλωση.

Θέση «Κοκκινόβραχος»

Εντοπίστηκε νεκροταφείο, στο οποίο αποκαλύφθηκαν συνολικά 100 ταφές που περιείχαν κτερίσματα χάλκινα και σιδερένια όπως ενώτια, χάνδρες, δακτυλίδια, περικάρπια (εικ. 19-23), καθώς και ελάχιστη κεραμική κυρίως από εφυαλωμένα και αβαφή όστρακα.

Ι. Μ. Πέτρας Καταφυγίου

Τέσσερα χλμ. βορειοδυτικά του οικισμού Καταφυγίου, μέσα σε δασώδες πλάτωμα βρίσκεται η Ι. Μ. Πέτρας. Σήμερα από το άλλοτε ακμάζον μοναστηριακό συγκρότημα σώζο-

νται, εκτός από το καθολικό, τμήμα της ανατολικής πτέρυγας των κελλιών, καθώς και υπολείμματα τόσο της πτέρυγας όσο και άλλων χώρων στα νότια. Το καθολικό της μονής είναι αθωνίτικου τύπου με νάρθηκα στη δυτική πλευρά, πάνω από τον οποίο υπάρχει δεύτερος όροφος που διαιρείται σε δύο μέρη: το ένα είναι γνωστό ως «κρυφό σχολειό» και το άλλο είναι διαμορφωμένο σε παρεκκλήσι, ενώ νότια προσκολλήθηκε αργότερα και δεύτερο παρεκκλήσι (εικ. 24). Το καθολικό είναι κατάγραφο με τοιχογραφίες του 1625, όπως μαρτυρεί επιγραφή που αναγράφεται στο υπέρθυρο της εισόδου από την εσωτερική δυτική επιφάνεια, ενώ το παρεκκλήσι ιστορήθηκε από τον γνωστό στην περιοχή των Αγράφων ζωγράφο Ιωάννη Ευτελή το 1672 και ο νάρθηκας το 1789 από τον ζωγράφο Κωνσταντίνο.

Η 19η ΕΒΑ, βάσει της εγκεκριμένης μελέτης: α) Συντήρησης και Αποκατάστασης των υφιστάμενων μοναστηριακών κτισμάτων και β) Ολοκλήρωσης και επέκτασης νεότερου κτηρίου κελλιών της Ιεράς Μονής Κοιμήσεως Θεοτόκου Πέτρας, Δ.Δ. Καταφυγίου, Δ. Ιτάμου, Ν. Καρδίτσας» διενήργησε ανασκαφική έρευνα, προκειμένου να αποκαλυφθούν τα θεμέλια του περιβόλου και των ερειπωμένων κτισμάτων, ώστε να τεκμηριωθεί το περιγράμματός τους. Από τα στοιχεία της έρευνας θα εντοπιζόταν η ακριβής θέση του αρχικού περιβόλου, επί της οποίας θα έπρεπε να ανεγερθεί νέος, ειδικά στη δυτική πλευρά. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφικών εργασιών, από τον Απρίλιο μέχρι και το Νοέμβριο του 2010 αποκαλύφθηκε πλήρως η δυτική πτέρυγα, η οποία αποτελείται από τρία επιμήκη κτίσματα και μία κρήνη (εικ. 25), ενώ νότια του καθολικού αποκαλύφθηκε μία σειρά κτισμάτων, καθώς και πήλινοι αγωγοί που τροφοδοτούσαν με νερό την κρήνη (εικ. 26). Στη βόρεια πλευρά δεν εντοπίστηκαν κτίσματα και αποκαλύφθηκε μόνον ο περίβολος της μονής, ενώ στην ανατολική πλευρά και σε βάθος 2,30 μ. από την επιφάνεια του εδάφους εντοπίστηκε ένα επιμήκες κτίσμα, στον ανατολικό τοίχο του οποίου αποκαλύφθηκαν δύο πολεμίστρες που δηλώνουν το φρουριακό χαρακτήρα αυτής της πτέρυγας (εικ. 27-28). Τέλος, στο κέντρο της νότιας πλευράς απο-

Εικ. 24. Καταφύγι,
Ι. Μ. Πέτρας. Άποψη
του καθολικού και
του παρεκκλησίου.

Εικ. 25. Καταφύγι,
Ι. Μ. Πέτρας.
Δυτική πλευρά.
Άποψη της κρίνης.

Εικ. 26. Καταφύγι,
Ι. Μ. Πέτρας.
Νότια πλευρά.
Γενική άποψη
των χώρων.

Εικ. 27-28. Καταφύγι,
Ι. Μ. Πέτρας.
Ανατολική πλευρά.
Άποψη κτίσματος
με πολεμίστρες.

Εικ. 29. Καταφύγι.
Ι. Μ. Πέτρας.
Νότια πλευρά.
Άποψη του προπύλου.

καλύφθηκε και το πρόπυλο του μοναστηριακού συγκροτήματος (εικ. 29), ενώ εξωτερικά

του περιβόλου αποκαλύφθηκε τετράγωνη δεξαμενή συλλογής ομβρίων υδάτων.

Προϊσταμένη

Κρυσταλλία Μαντζανά

Ανασκαφές

Ν. Τρικάλων, Δ. Δ. Πλατάνου, θέση «Ομβριάσα»
Βυζαντινό κάστρο Τρικάλων
Ν. Τρικάλων, «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε65», Δ.Δ. Κρηνίστας και Δ.Δ. Χαϊδεμένης, «Ντρογκάρι» ή «Καλαμαράς»
Ν. Τρικάλων, «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε65», Δ. Καλαμπάκας, θέση «Τσίκαρης»
Ν. Καρδίτσας, «Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδος Ε65», Ανάβρα, θέση «Αγία Τριάδα», θέση «Περικεντέδια», θέση «Κοκκινόβραχος»
Ν. Καρδίτσας, Ι.Μ. Πέτρας Καταφυγίου

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Κρ. Μαντζανά
Ουρ. Μπαλογιάννη, Π. Μαχαίρα
Χρ. Αποστόλου, Ν. Τριγώνης

Χρ. Αποστόλου, Αγγ. Σίδερν
Ε. Μπαλαμωτή, Κ. Κεραμίδα

Σπ. Κουγιουμτζόγλου